

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ทัศนศิลป์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

ราชนิรันดร์ ดวงชัย

ผู้ตรวจ

ผศ.ธีระชัย สุขสวัสดิ์

ผศ.พันธ์ศักดิ์ พ่วงพงษ์

วารดา พุ่มผกา

บรรณาธิการ

สุปนันท อ่อนศรี

สสส.
สถาบันสร้างสรรค์สื่อเพื่อการเรียนรู้ (สสร.)
Institute of Innovative Media for Learning

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย

สถาบันสร้างสรรค์สื่อเพื่อการเรียนรู้ (สสร.)

๑๕๑๘/๗ ถนนประชาชื่น ๑ แขวงวงศ์สว่าง เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ ๑๐๘๐๐

โทรศัพท์ : ๐-๒๕๔๗-๗๙๗๒, ๐-๒๕๔๖-๐๙๔๔, ๐-๒๕๔๗-๙๙๒๒-๒๖

โทรสาร : ๐-๒๐๔๔-๔๔๗๒

E-mail : ssr1081009@yahoo.com

พิมพ์ครั้งที่ ๑

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ISBN : 978-616-7768-18-2

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๒

คำชี้แจงการใช้สื่อการเรียนรู้

องค์ประกอบต่าง ๆ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

ชื่อหน่วยการเรียนรู้

เป็นการแบ่งเนื้อหา
ออกเป็นเรื่อง ๆ

ภาพประกอบหน่วย การเรียนรู้

เป็นภาพประกอบ
ที่เชื่อมโยงหน่วยการเรียนรู้

ช่วยคิด ช่วยตอบ

เป็นการเน้นให้ผู้เรียนเกิดการ
คิดและวิเคราะห์ได้หลากหลาย

ทัศนศิลป์พื้นฐาน กับการสร้างสรรค์งานศิลปะ

มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด

เป็นกรอบมาตรฐาน
การเรียนรู้และตัวชี้วัด
ที่กำหนดให้สอดคล้อง
ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

สาระสำคัญ

เป็นใจความสำคัญของเนื้อหา
ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย

แผนผังการเรียนรู้

เป็นการกำหนดหัวข้อ
ให้กับผู้เรียน

หน้านำเข้าสู่บทเรียน

เป็นการกระตุ้นผู้เรียนให้เกิด
ความสนใจก่อนการเรียนรู้ด้วย
เนื้อหาและภาพที่น่าสนใจ

ภาพประกอบเนื้อหา

เป็นการเพิ่มความน่าสนใจ
และกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

คำศัพท์อ่านง่าย

เป็นคำศัพท์เพิ่มเติม
ที่สอดคล้องกับเนื้อหา
ในบทเรียน

ภาพสวยด้วยแสงเงา

ช่วยคิด ช่วยตอบ

เพื่อน ๆ คิดว่า ภาพที่เห็น
มีการเล่นสีอย่างไร

การลงน้ำหนักของแสงเงาในภาพนี้คือ สีน้ำตาลเข้มกว่า ๒ สี
ที่เห็นเพียงด้านข้างและด้านขวา เป็นสีน้ำตาลเข้มกว่า ๓ สีที่มีแสงเงา
ความเข้มต่างกันเล็กน้อย ซึ่งช่วยให้ภาพดูมีมิติและน่าสนใจ
สำหรับผู้ชมที่จะได้เห็นภาพนี้จากทุกด้าน

ทัศนศิลป์ • ป.๕

การสร้างงานทัศนศิลป์เป็นแผนภาพ แผนผัง และ ภาพประกอบ

การสร้างงานทัศนศิลป์เป็นแผนภาพ แผนผัง และภาพประกอบ
เป็นการนำความรู้ทางศิลปะมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อถ่ายทอดความคิด
อธิบายเรื่องราว อธิบายเหตุการณ์ต่างๆ หรือการนำเสนอรูปภาพที่มีความ
ทันสมัย เข้าใจง่าย และสวยงาม

๔.๑ งานทัศนศิลป์จากแผนภาพ

แผนภาพ หมายถึง ภาพหรือเค้าโครงที่เขียนขึ้นเพื่อช่วยอธิบาย
เรื่องราวหรือถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นต่างๆ ให้ชัดเจน เช่น
แผนภาพเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แผนภาพวิวัฒนาการของมนุษย์

แผนภาพวัฏจักรสิ่งแวดล้อม

แผนภาพวิวัฒนาการของมนุษย์

คำศัพท์อ่านง่าย

คำศัพท์	คำอ่าน	ความหมาย
วิวัฒนาการ	วิ-รุ-ต-ระ-นา-การ	กระบวนการเปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะ ที่ดีขึ้นหรือเจริญขึ้น

ทัศนศิลป์ • ป.๕

องค์ประกอบต่าง ๆ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

เป็นแหล่งค้นคว้า
หาข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
นอกเหนือจากแหล่งข้อมูล
ความรู้ที่มีอยู่

เป็นการสรุปเนื้อหาของแต่ละบท เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ก่อนทำกิจกรรมและตอบคำถาม

เป็นความรู้เพิ่มเติมเพื่อเสริมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้

๑. วงสี่ประกอบด้วยแม่สีใด

๑. วงสี่ประกอบตัวขมมีสี่โคบัง
๒. จงบอกความหมายของสี่คู่ตรงข้าม
๓. ถ้าผสมสี่ขึ้นใหม่ มีผลต่อการสร้างงานศิลปะอย่างไร
๔. ประโยชน์ของการใช้สี่คู่ตรงข้ามในงานทัศนศิลป์มีอะไรบ้าง

เป็นคำถามพัฒนาผู้เรียนเพื่อวัด
และประเมินความเข้าใจ
ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับ
หน่วยการเรียนรู้

ให้นักเรียนดูภาพวงสี่ แล้วระบายสีที่หายไปลงในวงกลมสีขาว พร้อมอธิบายความหมายของวงสี่ลงในสมุด

ให้นักเรียนบันทึกลงในสมุด

๑. สีเหลือง หมายถึง _____	๒. สีแดง หมายถึง _____
๓. สีเขียว หมายถึง _____	๔. สีขาว หมายถึง _____
๕. สีดำ หมายถึง _____	๖. สีม่วง หมายถึง _____
๗. สีน้ำเงิน หมายถึง _____	๘. สีส้ม หมายถึง _____

เป็นการสรุปเนื้อหาของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้ก่อนทำกิจกรรม และตอบคำถาม

เป็นการเน้นทักษะและกระบวนการ
เพื่อให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ และนำไป
ใช้ในชีวิตประจำวันได้

เป็นการฝึกให้ผู้เรียน เรียนรู้และ
สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
โดยการลงมือปฏิบัติ เพื่อนำความรู้
ที่ได้รับจากการทำโครงการ
ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

ภาคเหนือมีวิถีชีวิต ชนธรรมนิยมประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งสำเนียงการพูด การดำรงชีวิตประจำวัน การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อไส โยพระพุทธรูปศาสนา ซึ่งถ่ายทอดออกมาผ่านดนตรีและงานทัศนศิลป์

ผ้าจีน เป็นผ้าถุงพื้นเมืองของภาคเหนือ หญิงชาวเหนือจะนุ่งผ้าจีนที่มีความประณีต สั้นขี้นเหมือนดอกจางมผ้าจีนถือเป็นเอกลักษณ์ของภาคเหนือ ทั้งยังเป็นที่รู้จักและชื่นชอบของชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก	ประเพณีตานตุง เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องบูชาถึงกษัตริย์และเทพเจ้า โดยให้ตุงเป็นเครื่องพหยาทรงยังถือเป็นการทำบุญอุทิศให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยจะจัดในวันสุดท้ายของเทศกาลสงกรานต์
---	---

ตุง เป็นภาษาล้านนา แปลว่า ธง มีลักษณะเป็นแผ่นวัสดุ ซึ่งอาจทำจากไม้ สังกะสี ผ้า กระดาษ หรือใบลาน ส่วนปลายของตุงจะแฉกแฉกกับเส้นแล้วจึงตีเป็นแผ่นยาวลงมา ตุงทำขึ้นเพื่อใช้ในงานพิธีทางพระพุทธศาสนาทั้งที่งานมงคลและงานอวมงคล

๑. ให้นักเขียนระบุที่มาของสิ่งปะลาไทย เช่น ลายกระจังลายอ้อย ลายบัวคว่ำ ลายบัวหลาย โดยบันทึกลงในสมุด

๒. ให้นักเรียนวาดภาพศิลปะภายในห้อง โดยนำสิ่งที่พบเห็นในธรรมชาติ มาจัดแปลง แล้วระบุประเภทของงานศิลปะพร้อมบอกความแตกต่าง
๓. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม และศึกษางานทัศนศิลป์ในห้องเรียนที่สะท้อนชีวิต และสังคม พร้อมนำเสนอหน้าชั้นเรียน

UNH ©

ศาสนา วิถีธรรมชาติ และชาวสวนผลไม้ประเพณี ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายสืบต่อกันมา
 ทุกรุ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นต่างมีเอกลักษณ์และความสวยงามเฉพาะตัว ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญา
 ของแต่ละท้องถิ่น

เรื่อง การสำรวจสีคู่ตรงข้ามกันของธรรมชาติในสิ่งแวดล้อมและนำมาสร้างผลงานทัศนศิลป์

๑. ศึกษาสู่ตรงข้ามในสิ่งแวดล้อม โดยการสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัว

คำนำ

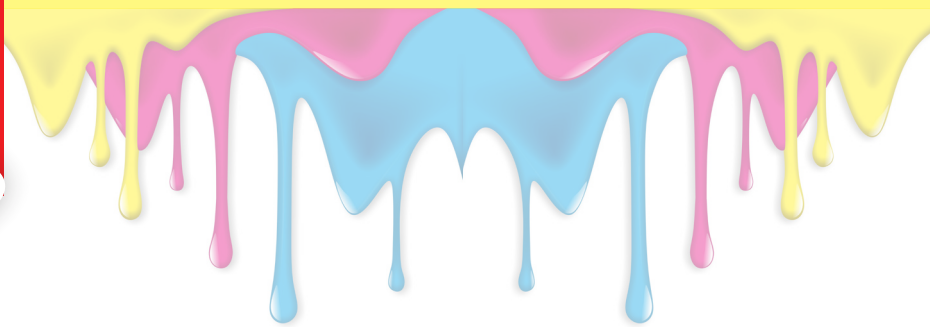
หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทศนศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เล่มนี้ จัดทำขึ้น สอดคล้องตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการ มีการทำกิจกรรม ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเองมากที่สุด ซึ่งจะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และซาบซึ้งในคุณค่าของงานศิลปะประเภทต่าง ๆ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทศนศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เล่มนี้มี ๓ หน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระสำคัญ เนื้อหาที่ครบตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ กิจกรรมมีหลากหลายรูปแบบ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และทักษะของผู้เรียน มีคำถามคิดวิเคราะห์ เพื่อพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ยังเพิ่มเติมแหล่งสืบค้น ข้อมูลเพิ่มเติมที่น่าสนใจ พร้อมทั้งความรู้เสริมบทเรียน คำศัพท์อ่านง่าย และกิจกรรมพัฒนาทักษะการเรียนรู้เพิ่มเติม

สถาบันสร้างสรรค์สื่อเพื่อการเรียนรู้ (สสร.) หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ทศนศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เล่มนี้ จะเป็นเครื่องมือช่วยให้ครู และผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน บรรลุเป้าหมายด้านการเรียนศิลปะ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถาบันสร้างสรรค์สื่อเพื่อการเรียนรู้ (สสร.)

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ทัศนศิลป์พื้นฐานกับการสร้างสรรค์งานศิลปะ

๑

บทที่ ๑ องค์ประกอบของการสร้างงานทัศนศิลป์

๒

บทที่ ๒ วงล้อธรรมชาติและสี่คู่ตรงข้าม

๑๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

ศิลปะพาเพลิน

๒๒

บทที่ ๑ ภาพสวยด้วยแสงเงา

๒๓

บทที่ ๒ สนุกกับงานปั้น

๓๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

ทัศนศิลป์กับชีวิต

๔๙

บทที่ ๑ งานทัศนศิลป์สะท้อนชีวิตและสังคม

๕๐

บรรณานุกรม

๗๐

ทัศนศิลป์พื้นฐาน

กับการสร้างสรรค์งานศิลปะ

๑

มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

๑. ระบุสีคู่ตรงข้าม และอภิปรายเกี่ยวกับการใช้สีคู่ตรงข้ามในการถ่ายทอดความคิดและอารมณ์ (มฐ. ศ ๑.๑ ป.๖/๑)
๒. อธิบายหลักการจัดขนาด สัดส่วน ความสมดุลในการสร้างงานทัศนศิลป์ (มฐ. ศ ๑.๑ ป.๖/๒)
๓. สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์โดยใช้หลักการของรูปและพื้นที่ว่าง (มฐ. ศ ๑.๑ ป.๖/๕)
๔. สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์โดยใช้สีคู่ตรงข้าม หลักการจัดขนาด สัดส่วนและความสมดุล (มฐ. ศ ๑.๑ ป.๖/๖)

สาระสำคัญ

การสร้างผลงานทัศนศิลป์ต้องมีการจัดองค์ประกอบศิลป์อย่างเหมาะสม คือ มีความสมดุลทั้งขนาด สัดส่วน และพื้นที่ว่างของผลงาน วงสี่เหลี่ยมและสีคู่ตรงข้ามเป็นส่วนแต่งเติมที่ทำให้ผลงานทัศนศิลป์สวยงามและเหมือนจริง

แผนผังการเรียนรู้

บทที่ ๑

องค์ประกอบของ
การสร้างงานทัศนศิลป์

ทัศนศิลป์พื้นฐาน
กับการสร้างสรรค์
งานศิลปะ

บทที่ ๒

วงสี่เหลี่ยม
และสีคู่ตรงข้าม

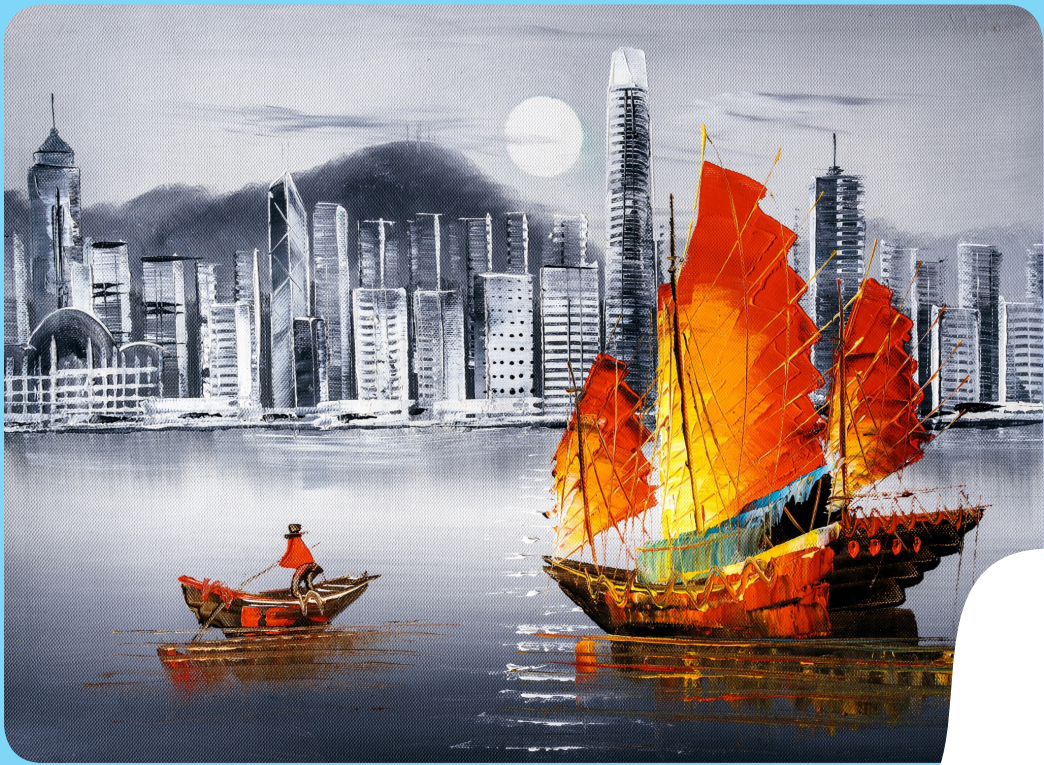

องค์ประกอบของการสร้างงานทัศนศิลป์

ช่วยคิด ช่วยตอบ

เพื่อน ๆ คิดว่า ภาพนี้
มีการจัดองค์ประกอบศิลป์
อย่างไร

งานทัศนศิลป์ที่สวยงาม จำเป็นต้องจัดองค์ประกอบศิลป์ เช่น เส้น สี รูปร่าง
รูปทรง ให้ได้ขนาดและสัดส่วนที่เหมาะสม อีกทั้งควรจัดพื้นที่ว่างในอัตราส่วน
ที่พอเหมาะ เพื่อให้ภาพมีความโดดเด่น สวยงาม และมีความสมดุล

๑. หลักการสร้างความสมดุลจากขนาดและสัดส่วนในงานทัศนศิลป์

๑.๑ ความสมดุล

ความสมดุล หมายถึง การนำส่วนประกอบต่างๆ ของทัศนธาตุมาจัดรวมกันในผลงานทัศนศิลป์ เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่เท่ากัน ไม่หนักไปข้างใดข้างหนึ่ง นอกจากนี้ ความสมดุลยังรวมถึงความกลมกลืนของส่วนต่าง ๆ ในผลงาน ความสมดุลในงานทัศนศิลป์มี ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑) ความสมดุลแบบสมมาตรหรือความสมดุลแบบซ้ายขวาเท่ากัน

หมายถึง การวางทัศนธาตุเท่ากันทั้ง ๒ ข้างของแกนสมมาตร เป็นความสมดุลตามธรรมชาติ

ความงามที่ความสมดุลกัน
ในภาพวาดผีเสื้อ

สถาปัตยกรรมที่สวยงามสมดุลกัน
ของวิหารเซนต์ปีเตอร์ ประเทศอิตาลี

ความรู้เสริมบทเรียน

สวนสัตว์ดุสิตหรือเขาดินวนา เป็นสวนสัตว์แห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๑ ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีสัตว์ป่านานาชนิดจำนวนทั้งหมด ๑,๓๔๓ ตัว แต่เนื่องจากพื้นที่สวนสัตว์มีความคับแคบ จึงต้องย้ายไปในสถานที่ใหม่คือ จังหวัดปทุมธานี โดยสวนสัตว์ดุสิตในสถานที่เก่าดำเนินกิจการเป็นวันสุดท้าย คือ วันที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๑

ความสมดุลของประติมากรรมที่
สวนสัตว์ดุสิต กรุงเทพมหานคร

๒) ความสมดุลแบบอสมมาตรหรือความสมดุลแบบซ้ายขวา

ไม่เหมือนกัน หมายถึง ความสมดุลที่เกิดจากการใช้องค์ประกอบที่ไม่เหมือนกัน แต่มีความสมดุลกัน อาจเป็นความสมดุลที่เกิดจากน้ำหนักหรือสมดุลด้วยความรู้สึกก็ได้

ความสมดุลในความต่างกัน
ของเมืองเวนิส ประเทศอิตาลี

ความสมดุลแบบอสมมาตร
ของแท่งหินสโตนเฮนจ์
ประเทศอังกฤษ

ความสมดุลแบบ
อสมมาตรในภาพวาด
ดอกกุหลาบ

คำศัพท์อ่านง่าย

คำศัพท์	คำอ่าน	ความหมาย
สมมาตร	สม-มาด	ลักษณะที่รูป ๒ รูปทับกันสนิท หรือรูปรูปเดียวแบ่งครึ่งเป็น ๒ ซีก แล้วเหมือนกันทุกประการ
อสมมาตร	อะ-สม-มาด	การจัดสัดส่วนที่ไม่เหมือนกันหรือไม่เท่ากัน

ความรู้เสริมบทเรียน

สโตนเฮนจ์ เป็นแท่งหินขนาดยักษ์ ๑๑๒ ก้อน ตั้งเรียงกันเป็นวงกลมซ้อนกัน ๓ วง กลางทุ่งกว้างใหญ่บนที่ราบ บริเวณตอนใต้ของเกาะอังกฤษ สโตนเฮนจ์และบริเวณโดยรอบได้ถูกขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก และยังถูกจัดให้เป็น ๑ ใน ๗ สิ่งมหัศจรรย์ของโลกในยุคกลาง

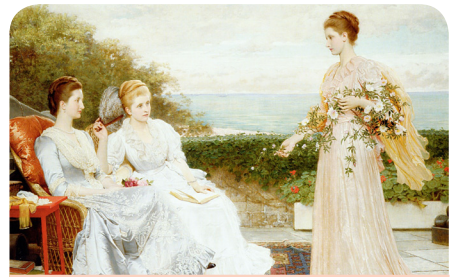
๑.๒ ขนาด

ขนาด หมายถึง ลักษณะของรูปที่กำหนดความใหญ่ เล็ก กว้าง ยาว สูง และต่ำ ซึ่งสามารถรับรู้ได้ด้วยสายตา ขนาดมีความสำคัญต่องานทัศนศิลป์ เพราะมีส่วนในการสื่ออารมณ์ ความรู้สึก และช่วยให้ผลงานดูสวยงาม และมีความสมดุล

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ ต้องมีการกำหนดขนาดขององค์ประกอบต่างๆ ซึ่งในผลงานนั้น ๆ ไม่จำเป็นต้องมีขนาดขององค์ประกอบที่เท่ากัน แต่ต้องออกแบบและจัดวางองค์ประกอบเหล่านั้นให้มีความสมดุล

ประตูและหน้าต่างที่ขนาดต่างกัน แต่จัดวางอย่างสมดุล

การจัดวางภาพที่ขนาดต่างกัน ให้มีความสมดุล

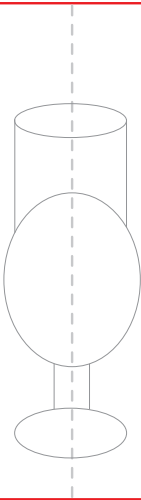

การจัดวางองค์ประกอบของภาพที่ขนาดเท่ากันให้มีความสมดุล

๑.๓ สัดส่วน

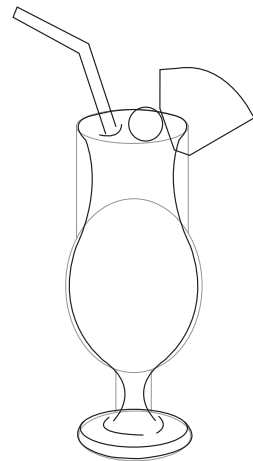
สัดส่วน หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของทัศนศิลป์ เช่น ขนาด รูปทรง พื้นที่ ความเข้ม ความหนักเบา ซึ่งการจัดสรรอย่างเหมาะสมจะทำให้งานทัศนศิลป์มีความสมบูรณ์ และสัมพันธ์กลมกลืนกันอย่างสวยงาม

ตัวอย่างการแบ่งสัดส่วนของภาพ

๑. แบ่งสัดส่วนของภาพโดยการร่างภาพด้วยดินสอ

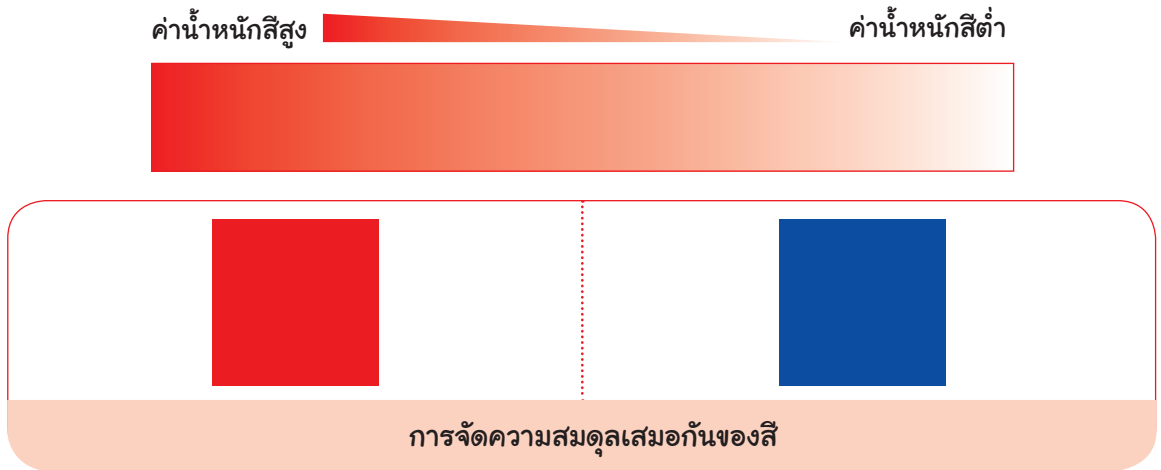
๒. วาดรายละเอียดของภาพ

๓. ลงแสงเงาและเก็บรายละเอียดเพิ่มเติม

๑.๔ การจัดหรือความเข้มของสี

การจัดหรือความเข้มของสี หมายถึง ความสดหรือความบริสุทธิ์ของสีที่ไม่ได้ถูกผสมให้สีอ่อนลง การจัดสีหนึ่งอยู่ท่ามกลางสีที่มีค่าน้ำหนักต่างกัน จะเห็นสีแท้สดใสมากขึ้น เช่น สีเหลืองสีแดงบนพื้นสีขาว

สีที่มีความจัดหรือความเข้ม แม้มีขนาดเล็กกว่า จะให้ความสมดุลเท่ากับสีเดียวกันที่อ่อนกว่าแม้มีขนาดใหญ่กว่า

ฉากหลังมีอิทธิพลต่อความสมดุลอย่างมาก วัตถุที่มีสีตรงข้ามกับฉากหลังจะดูโดดเด่น และมีน้ำหนักมากกว่าวัตถุที่มีสีกลมกลืนกับฉากหลัง

๒. การสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์โดยใช้หลักการของ รูปและพื้นที่ว่าง

รูป หมายถึง สิ่งที่วาดขึ้นหรือสิ่งที่ถ่ายแบบไว้ เพื่อแสดงเนื้อหาหรือเรื่องราวของภาพ เช่น รูปคน รูปสัตว์ หรือสิ่งของต่าง ๆ

พื้นที่ว่าง หมายถึง บริเวณที่เป็นความว่าง ไม่ใช่ส่วนที่เป็นรูปทรงหรือเนื้อหา การจัดองค์ประกอบศิลป์ ถ้าปล่อยให้มียพื้นที่ว่างมากและมีรูปทรงน้อย การจัดนั้นจะให้ความรู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยว ในทางตรงข้าม ถ้าให้มีรูปทรงหรือเนื้อหา มาก โดยไม่ปล่อยให้มียพื้นที่ว่าง จะทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัด คับแคบ

ดังนั้น การจัดวางในอัตราส่วนที่พอเหมาะจะให้ความรู้สึกที่พอดี ได้ภาพที่มีสัดส่วนและสวยงาม

ภาพที่มีขนาดของรูปเต็มพื้นที่และไม่มีพื้นที่ว่าง

ภาพที่มีขนาดและมีพื้นที่ว่างของรูปเหมาะสม

จากภาพข้างต้นเห็นได้ว่า ภาพที่มีขนาดของรูปเต็มพื้นที่และไม่มีพื้นที่ว่าง จะให้ความรู้สึกอึดอัด ดูแล้วไม่สบายตา แต่เมื่อภาพนั้น ๆ มีพื้นที่ว่าง ความรู้สึกเมื่อได้มองภาพจะเบาสบาย ปลอดโปร่ง และน่าสนใจ

การจัดพื้นที่ว่างของภาพ เพื่อให้ภาพมีความสวยงาม สบายตาสามารถทำได้ ทั้งสร้างพื้นที่ว่างกลางภาพ และสร้างพื้นที่ว่างรอบ ๆ ภาพ พื้นที่ว่างในภาพจะช่วยให้อรูปภาพมีลักษณะปลอดโปร่ง สบายตา ดูไม่อึดอัด และทึบตัน ให้ความรู้สึกแปลกใหม่และเน้นจุดเด่นของภาพให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

พื้นที่ว่างกลางภาพ

พื้นที่ว่างรอบ ๆ ภาพ

แหล่งสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม

๑. <https://krittayakorn.wordpress.com/2013/03/20/balance/> เรื่อง ความสมดุล
๒. http://www.digitalschool.club/digitalschool/art/art5_1/lesson1/lesson1_3.php เรื่อง บริเวณว่างกับงานทัศนศิลป์

สรุปท้ายบท

หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ที่ดีต้องจัดขนาด ลัดส่วน และความสมดุล รวมทั้งใช้หลักของรูปและพื้นที่ว่างให้เหมาะสม

ขนาด เป็นอัตราส่วนของภาพ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของผลงานนั้น ๆ

ลัดส่วน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของแต่ละองค์ประกอบ ทั้งรูปร่าง รูปทรง พื้นที่ ความเข้ม หรือความหนักเบา ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ควรมีลัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อให้ภาพเกิดความสมดุล

พื้นที่ว่าง เป็นบริเวณว่างที่ไม่มีเนื้อหา รูปร่าง หรือรูปทรง ซึ่งงานทัศนศิลป์ที่ดีควรมีการจัดขนาด ลัดส่วนของภาพให้สัมพันธ์กับพื้นที่ว่าง เพื่อให้ภาพดูน่าสนใจ และมีความสมดุล

คำถามคิดวิเคราะห์

๑. การแบ่งสัดส่วนของภาพมีประโยชน์ต่อการสร้างผลงานทัศนศิลป์อย่างไร
๒. ขนาดและสัดส่วนมีผลต่อความสมดุลของภาพหรือไม่ อย่างไร
๓. การจัดสัดส่วนของภาพที่ไม่มีความสมดุลในงานทัศนศิลป์จะส่งผลเสียอย่างไร
๔. หากภาพทัศนศิลป์ไม่มีพื้นที่ว่าง จะให้ความรู้สึกรู้สึกอย่างไร
๕. การจัดองค์ประกอบศิลป์ที่ดีทำให้ผลงานทัศนศิลป์มีคุณค่ามากขึ้นหรือไม่ อย่างไร

กิจกรรม Active Learning

๑. ให้นักเรียนวาดภาพระบายสีตามจินตนาการ ๑ ภาพ โดยใช้หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ทั้งขนาด สัดส่วน และพื้นที่ว่างให้มีความสมดุลและบรรยายภาพโดยบันทึกลงในสมุด
๒. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม ร่วมกันอภิปรายเรื่องความสมดุลในธรรมชาติ และนำเสนอหน้าชั้นเรียน
๓. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายหลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ของภาพต่อไปนี้ โดยบันทึกลงในสมุด

ช่วยคิด ช่วยตอบ

เพื่อน ๆ คิดว่า ภาพที่เห็น
เป็นการจัดองค์ประกอบ
ของแม่สีใดบ้าง

สีต่าง ๆ ที่เห็นในงานทัศนศิลป์เกิดจากการผสมกันของแม่สีทั้ง ๓ สี คือ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน ได้เป็นวงสีธรรมชาติ ๑๒ สี ซึ่งสีเหล่านี้ต่างมีสีคู่ตรงข้ามที่ให้ความรู้สึกต่างกัน แต่สามารถนำมาใช้ในงานทัศนศิลป์ได้อย่างสวยงาม

๑. พื้นฐานองค์ประกอบสี

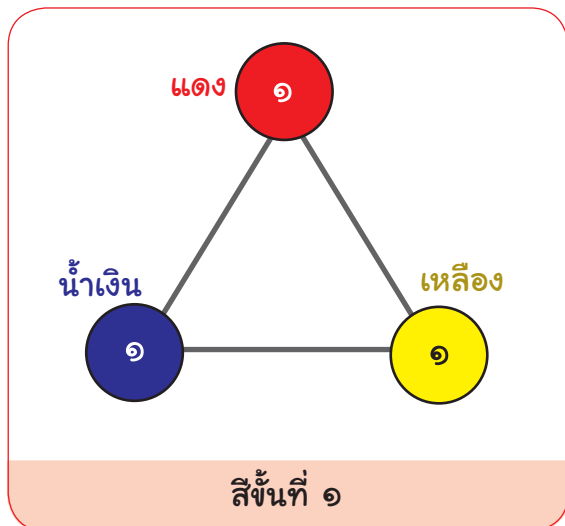
สี หมายถึง ลักษณะของแสงสว่าง ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นองค์ประกอบในงานทัศนศิลป์ที่ช่วยสื่ออารมณ์และความรู้สึก โดยสีมีผลต่อการจินตนาการและการรับรู้

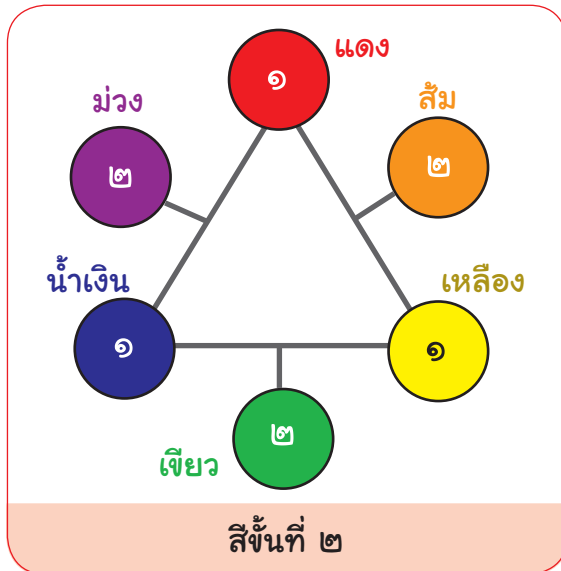
๑.๑ วงสี

วงสี หมายถึง สีที่เกิดจากการผสมเป็นคู่ มีทั้งหมด ๑๒ สี เกิดจากการนำแม่สี ๓ สี ได้แก่ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงินมาผสมระหว่างแม่สี ๒ สี ในอัตราส่วนที่ต่างกัน เกิดเป็นสีผสมที่มีลักษณะตามอัตราส่วนแม่สี ๒ สี

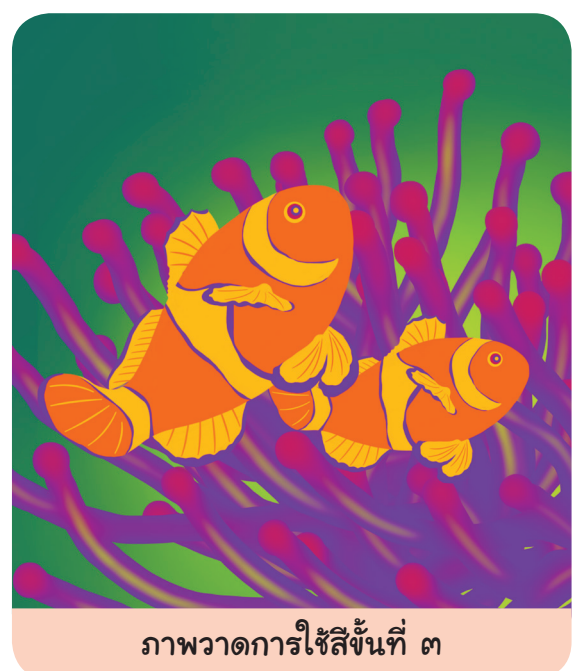
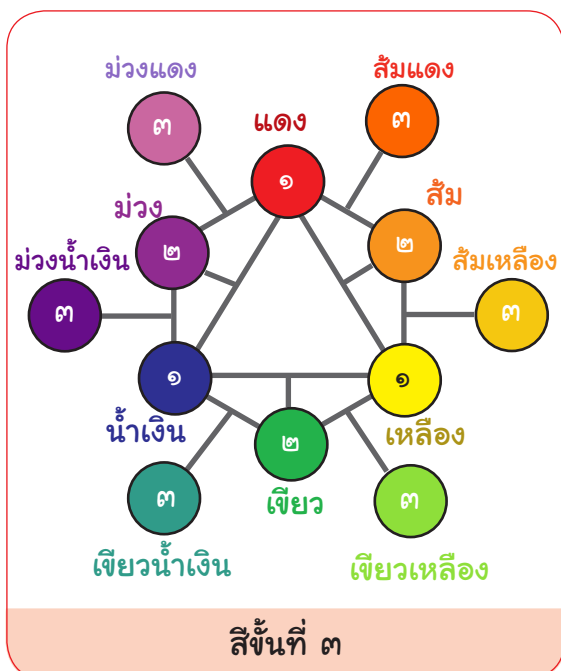
สีขั้นที่ ๑ หรือแม่สี มีทั้งหมด ๓ สี คือ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน ซึ่งเป็นสีที่ไม่สามารถผสมได้จากสีใด

สีขั้นที่ ๒ ประกอบด้วยสี ๓ สี คือ สีส้ม (สีแดง + สีเหลือง) สีเขียว (สีเหลือง + สีน้ำเงิน) และสีม่วง (สีแดง + สีน้ำเงิน) สีกลุ่มนี้ได้จากการผสมแม่สี ๒ สี เข้าด้วยกัน

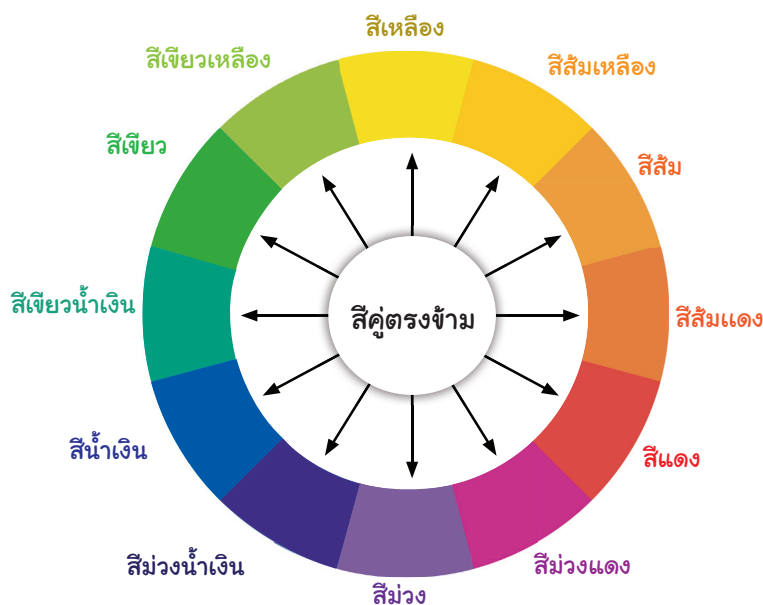
สีขั้นที่ ๓ ได้จากการผสมแม่สีกับสีขั้นที่ ๒ จึงได้สีเพิ่มอีก ๖ สี ได้แก่ สีส้มแดง สีส้มเหลือง สีเขียวเหลือง สีเขียวน้ำเงิน สีม่วงน้ำเงิน และสีม่วงแดง

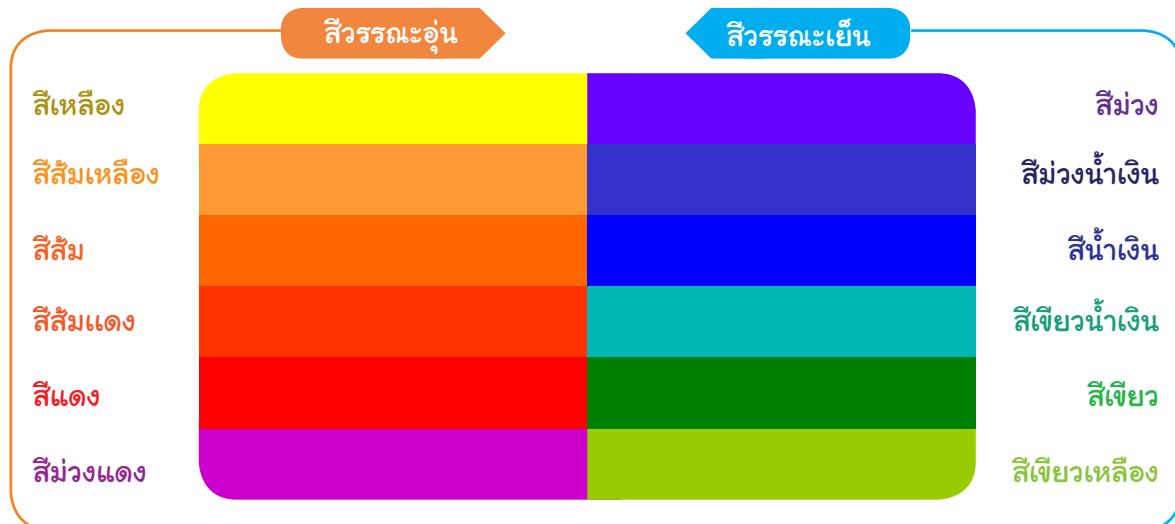
๑.๒ สีคู่ตรงข้าม

สีคู่ตรงข้าม หมายถึง สีที่ตรงข้ามกันในวงสีธรรมชาติ ให้ความรู้สึกที่ขัดแย้งกัน และเป็นสีที่วรรณะต่างกัน สีคู่ตรงข้ามมีทั้งหมด ๖ คู่ คือ สีเหลืองกับสีม่วง สีส้มเหลืองกับสีม่วงน้ำเงิน สีส้มกับสีน้ำเงิน สีส้มแดงกับสีเขียวน้ำเงิน สีแดงกับสีเขียว และสีม่วงแดงกับสีเขียวเหลือง

ภาพวงสีและสีคู่ตรงข้าม

วงสียังช่วยแบ่งสีออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ สีวรรณะอุ่นและสีวรรณะเย็น

ความรู้เสริมบทเรียน

ในธรรมชาติจะพบเห็นสีคู่ตรงข้ามที่อยู่ในสัตว์ พืช และสิ่งแวดล่อม เช่น ดอกไม้ที่มีสีแดงและใบสีเขียวอยู่ด้วยกัน กบลูกครีมีลำตัวสีส้มและสีน้ำเงินสด ซึ่งแสดงให้สัตว์นักล่ารับรู้ได้ว่ามีพิษ ผีเสื้อที่มีสีคู่ตรงข้ามอยู่บนผิวหนัง ทำให้เกิดลวดลายและสีล้นสะดุดตาและโดดเด่นกว่า แต่ลักษณะสีที่กลมกลืนกับสิ่งแวดล่อม ก็ทำให้ง่ายต่อการอำพรางตัวและไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของสัตว์นักล่า

๒. การสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์โดยใช้สีคู่ตรงข้ามในการจัดขนาด สัดส่วน และความสมดุล

๒.๑ การเปรียบเทียบอารมณ์ ความรู้สึก และความคิดของสีคู่ตรงข้าม

สีคู่ตรงข้ามเป็นสีที่ให้อารมณ์ความรู้สึกขัดแย้งกัน ดังนั้น ในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์โดยใช้สีคู่ตรงข้ามจำเป็นต้องทราบอารมณ์ ความรู้สึกของแต่ละสีดังนี้

สีขาว

บริสุทธิ์ สะอาด สดใส เบาบาง อ่อนโยน
เปิดเผยหรืออาจสื่อถึงการเกิด ความรัก
ความหวัง ความจริง ความเมตตา
ความศรัทธา ความดีงาม

สีดำ

สงบ อดทน เยือกเย็น ลึกลับ หดหู่
น่าค้นหา แต่บางครั้งสีดำก็ให้ความรู้สึก
ที่เกี่ยวข้องกับความตาย ความน่ากลัว
ความมืด ความสกปรก

สีแดง

ร้อน รุนแรง กระตุ้น เคลื่อนไหว ทำลาย
ตื่นเต้น เร้าใจ ความสำคัญ ความรัก
ความมั่งคั่ง อันตราย

สีเขียว

สงบ เงียบ ร่มรื่น ร่มเย็น สบาย
การผ่อนคลาย ความสุข ความปลอดภัย
ความสุขุม เยือกเย็น การพักผ่อน
ธรรมชาติ

สีเหลือง

ความสดใส ความอบอุ่น ความร่าเริง
ความเบิกบาน ความสดใหม่ สดชื่น
ชีวิตใหม่ ความสนุกสนาน การแผ่กระจาย
อำนาจบารมี

สีม่วง

มีเสน่ห์ น่าติดตาม เร้นลับ ซ่อนเร้น
มีอำนาจ มีพลังแฝงอยู่ ความรัก
ความเศร้า ความผิดหวัง ความสงบ
ความสูงศักดิ์

สีน้ำเงิน

สงบ สุขุม สุภาพ หนักแน่น เคร่งขรึม
เอาการเอางาน ละเอียด รอบคอบ
สง่างาม มีศักดิ์ศรี สูงศักดิ์ ถ่อมตน
เป็นระเบียบ

สีส้ม

ความร้อน ความอบอุ่น ความสดใส
มีชีวิตชีวา วัยรุ่น ความคึกคัก
การปลดปล่อย ความเปรี้ยว ระมัดระวัง

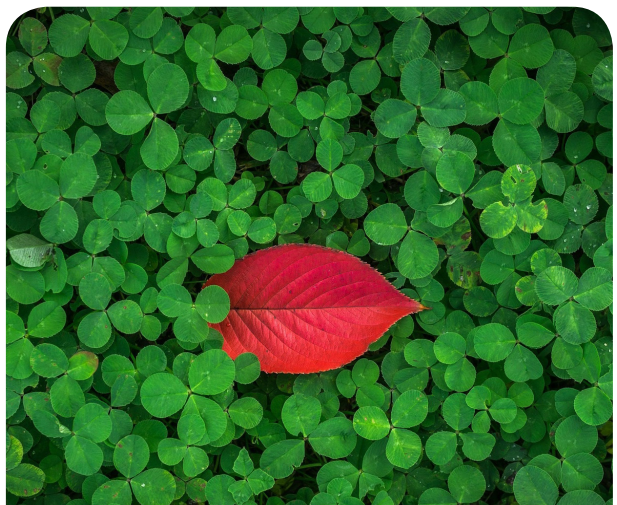
๒.๒ การใช้สีคู่ตรงข้ามในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์

วิธีการใช้สีคู่ตรงข้ามที่สามารถสร้างความสมดุลของงานทัศนศิลป์
ที่ต้องการหรือลดความขัดกันของสี มีหลักการ ดังนี้

๑) การใช้สีคู่ตรงข้ามในปริมาณที่ต่างกัน หมายถึง การใช้

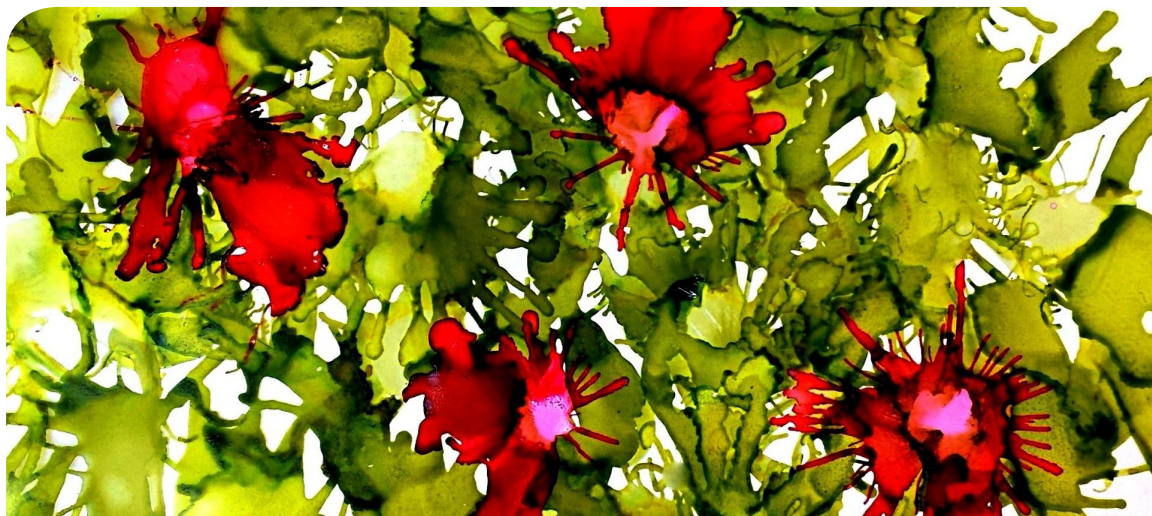
อัตราส่วนของคู่สีที่แตกต่างกัน
ทำให้เกิดความรู้สึกแตกต่างกัน
บางครั้งสีหนึ่งจะหนุนให้อีกสีหนึ่ง
เป็นจุดเด่นขึ้น บางครั้งสีจะปะปนกัน
จนแยกไม่ออกว่าสีใดเด่นกว่า ทำให้
ภาพดูน่าสนใจหรืออาจทำให้ภาพ
ดูไม่สมดุลและไม่สบายตา

การสร้างผลงานควรใช้สีหนึ่ง
ประมาณ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ และใช้
สีคู่ตรงข้ามไม่เกิน ๒๐ เปอร์เซ็นต์

การใช้สีคู่ตรงข้ามในปริมาณที่ต่างกัน
โดยใช้สีแดง ๑๐ เปอร์เซ็นต์ สีเขียว ๙๐ เปอร์เซ็นต์

๒) การใช้สีคู่ตรงข้ามโดยการลดปริมาณค่าของสี หมายถึง การสร้างงานทัศนศิลป์โดยใช้สีคู่ตรงข้าม แต่ลดความสดใสของสีใดสีหนึ่งลง หรือทั้ง ๒ สี เพื่อลดความขัดแย้งของสีและทำให้ภาพดูน่าสนใจขึ้น

การใช้สีคู่ตรงข้ามระหว่างสีแดงกับสีเขียว
โดยการลดปริมาณค่าของสี

๓) การใช้สีคู่ตรงข้าม และการใช้สีระหว่างสีคู่ตรงข้าม หมายถึง การใช้สีที่อยู่ระหว่างสีคู่ตรงข้าม ในวงสีธรรมชาติมาระบายในภาพ เพื่อให้เกิดความเชื่อมต่อของน้ำหนักร เช่น จากสีดำ-สีเทา-สีขาว หรือจากสีแดง-สีเหลือง-สีเขียว

ภาพวาดตัวเองของวินเซนต์ แวน โก๊ะ
เป็นการใช้สีเหลืองเพื่อลดความขัดแย้ง
ระหว่างสีแดงกับสีเขียว

๔) การใช้สีคู่ตรงข้าม
แต่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสีอื่น หมายถึง
 การทำให้ไม่เกิดการตัดกันของสีคู่ตรงข้าม
 มากเกินไปทำได้โดยการใช้สีอื่นมาคุม
 บรรยากาศภาพ เช่น การใช้สีคู่ตรงข้าม
 (สีดำกับสีขาว) แต่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสีอื่น
 คุมโทนทั้งภาพ (สีแดง) ดังผลงานเพลง
 พยัคฆาของถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติ
 สาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม)

“เพลงพยัคฆา” ผลงานของถวัลย์ ดัชนี
 เทคนิคการใช้สีคู่ตรงข้ามระหว่างสีดำกับสีขาว
 แต่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสีแดง

๕) การแบ่งสีคู่ตรงข้ามเป็นจุดย่อยวางประสานกัน หมายถึง
 การใช้สีคู่ตรงข้ามในการสร้างผลงาน แต่ใช้ในลักษณะการใช้พู่กันระบายปาด
 เป็นเส้นหรือจุดสี

เทคนิคการแบ่งสีคู่ตรงข้ามระหว่างสีเหลืองกับสีน้ำเงิน
 “Starry Night” ผลงานของวินเซนต์ แวน โก๊ะ

“ภาพเหมือนอาร์นอลฟินี”
ผลงานของยัน ฟัน ไอก์

๖) การคุมด้วยบรรยากาศ
สีคู่ตรงข้าม ทำให้ลดความขัดกันของ
สีคู่ตรงข้าม ดังตัวอย่างของภาพเหมือน
อาร์นอลฟินี จะเห็นว่า ชุดสีเขียวของผู้หญิง
ดูไม่ตัดกันจนเกินไปกับชุดเตี๋ยงนอน
สีแดงที่อยู่ด้านหลัง เนื่องจากคุมด้วย
บรรยากาศในห้องที่มีแสงสว่างน้อย

๒.๓ ตัวอย่างภาพวาดที่ระบายด้วยสีคู่ตรงข้าม

การใช้สีส้มและสีน้ำเงิน
ซึ่งเป็นสีคู่ตรงข้ามในปริมาณต่างกัน

การใช้สีเหลืองเพื่อเชื่อมต่อน้ำหนัก
ระหว่างสีเขียวกับสีแดง

การใช้สีเขียวเพื่อลดความขัดแย้ง
ระหว่างสีม่วงกับสีเหลือง

แหล่งสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติม

๑. <https://sites.google.com/site/wichasilpan/sit-rng-kham> เรื่อง สีตรงข้าม
๒. http://www.dekthaischool.com/_m/article/content/content.php?aid=538644518 เรื่อง วงสีธรรมชาติ

สรุปท้ายบท

วงสี คือ สีที่เกิดจากการผสมกันเป็นคู่ ๆ ของแม่สีทั้ง ๓ สี ได้ทั้งหมด ๑๒ สี แบ่งเป็น ๓ ชั้น โดยสีชั้นที่ ๑ คือ แม่สี ๓ สี ได้แก่ สีแดง สีเหลือง และสีน้ำเงิน สีชั้นที่ ๒ ประกอบด้วย ๓ สี คือ สีส้ม สีเขียว และสีม่วง ส่วนสีชั้นที่ ๓ ได้จากการผสมแม่สีกับสีชั้นที่ ๒ ได้สีเพิ่มอีก ๖ สี คือ สีส้มแดง สีส้มเหลือง สีเขียวเหลือง สีเขียวน้ำเงิน สีม่วงน้ำเงิน และสีม่วงแดง นอกจากนี้ในวงสียังมี สีคู่ตรงข้าม หรือสีที่อยู่ตรงข้ามกันในวงสีธรรมชาติ และหากนำสีคู่ตรงข้าม มาผสมกันในสัดส่วนที่เท่ากันจะได้สีดำ

การนำสีคู่ตรงข้ามมาใช้ในงานทัศนศิลป์ควรคำนึงถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ได้จากภาพ อีกทั้งควรใช้อัตราส่วนของสีให้เหมาะสม การใช้สีคู่ตรงข้ามเพื่อสร้างสมดุลของภาพ มีทั้งการใช้สีตรงข้ามในปริมาณต่างกัน การใช้สีตรงข้ามโดยการลดปริมาณค่าของสี การใช้สีคู่ตรงข้ามและระหว่างคู่ตรงข้าม การใช้สีคู่ตรงข้าม แต่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสีอื่น การแบ่งสีคู่ตรงข้ามเป็นจุดย่อยวางประสานกันและมีการคุมด้วยบรรยากาศสีคู่ตรงข้ามทั้ง ๖ เทคนิค หากมีการใช้อย่างเหมาะสม จะทำให้งานทัศนศิลป์มีความสมบูรณ์

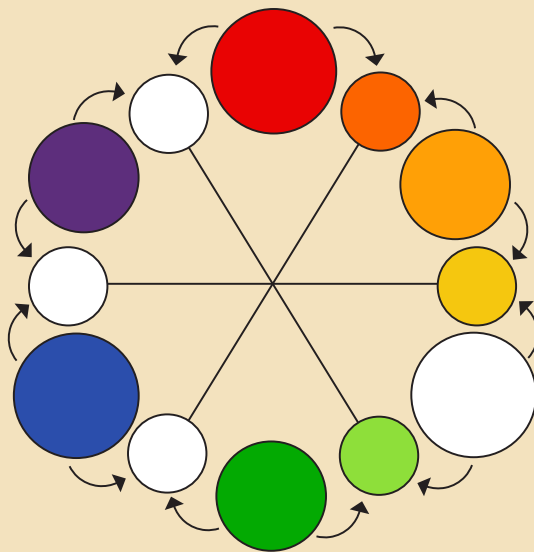
คำถามคิดวิเคราะห์

๑. วงสีประกอบด้วยแม่สีใดบ้าง
๒. จงบอกความหมายของสีคู่ตรงข้าม
๓. ถ้าผสมสีขึ้นมาใหม่ มีผลดีต่อการสร้างงานศิลปะอย่างไร
๔. ประโยชน์ของการใช้สีคู่ตรงข้ามในงานทัศนศิลป์มีอะไรบ้าง

กิจกรรม Active Learning

ให้นักเรียนดูภาพวงสี แล้วระบายสีที่หายไปลงในวงกลมสีขาวย พร้อมอธิบายความหมายของวงสีลงในสมุด

ให้นักเรียนบันทึกลงในสมุด

๑. สีเหลือง	หมายถึง _____	๒. สีแดง	หมายถึง _____
๓. สีเขียว	หมายถึง _____	๔. สีขาว	หมายถึง _____
๕. สีดำ	หมายถึง _____	๖. สีม่วง	หมายถึง _____
๗. สีน้ำเงิน	หมายถึง _____	๘. สีส้ม	หมายถึง _____

สรุปท้ายหน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ทัศนศิลป์พื้นฐานกับการสร้างสรรค์งานศิลปะ

บทที่ ๑

องค์ประกอบของการสร้างงานทัศนศิลป์

งานทัศนศิลป์ที่ดีต้องมีการจัดขนาดและสัดส่วนของภาพให้มีความสมดุล เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่เท่ากัน นอกจากนี้ควรมีการจัดสรรพื้นที่ว่างให้เหมาะสม เพื่อให้ภาพมีลักษณะสบายตา ไม่อึดอัด และรู้สึกผ่อนคลาย

บทที่ ๒

วงสีธรรมชาติและสีคู่ตรงข้าม

วงสีในธรรมชาติเกิดจากการนำแม่สีทั้ง ๓ สี คือ สีแดง สีเหลือง และสีเขียวมาผสมกันจนเกิดเป็นสีถึง ๑๒ สี แต่ละสีจะมีสีคู่ตรงข้ามที่ให้อารมณ์และความรู้สึกต่างกัน การสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์โดยใช้สีคู่ตรงข้ามในการจัดขนาด สัดส่วน และความสมดุล ทำให้ผลงานทัศนศิลป์มีความสมบูรณ์และสวยงาม